

THƯ VIỆN ĐẠI HỌC NGOẠI THƯƠNG VỚI VIỆC ỨNG DỤNG CÔNG NGHỆ THÔNG TIN

*Kiều Hương*²²

1. Ứng dụng CNTT tại Thư viện ĐHNT

Với mục tiêu "Hiện đại hóa hoạt động Thông tin – Thư viện " nhằm nâng cao chất lượng, hiệu quả công tác thông tin, tư liệu phục vụ đào tạo và nghiên cứu khoa học của ĐH Ngoại thương, từ năm 2002 đến nay bằng các tiểu dự án mức A, B, C thuộc Quỹ nâng cao chất lượng (QIG) - Dự án GDDH I, Dự án “Đầu tư chiều sâu cho Trung tâm Thông tin – Thư viện” và hiện tại Thư viện đang triển khai chương trình FTUTRIP – Dự án GDDH II (Quỹ đổi mới đào tạo và nghiên cứu), Thư viện ĐH Ngoại thương đã được cải thiện đáng kể cả về cơ sở vật chất, trang thiết bị lẫn nguồn lực thông tin. Hoạt động thư viện đã được hiện đại hóa theo mô hình thư viện điện tử và hướng tới thư viện số. Việc ứng dụng công nghệ thông tin đã giúp cho đội ngũ cán bộ thư viện nâng cao năng lực quản lý, chất lượng phục vụ cũng như các kỹ năng về chuyên môn nghiệp vụ. Bên cạnh đó, sách báo, tài liệu cũng được mở rộng một cách đáng kể và ngày càng đáp ứng đầy đủ nhu cầu thông tin của bạn đọc, góp phần hỗ trợ cho việc đổi mới và nâng cao chất lượng học tập, giảng dạy và nghiên cứu khoa học của cán bộ, giáo viên và sinh viên trong Nhà trường.

Có thể nói, bước vào năm học 2010 – 2011 này, Thư viện Trường ĐH Ngoại Thương đã thật sự nâng cao năng lực ứng dụng công nghệ thông tin trong mọi hoạt động của mình, điều đó được thể hiện ở những mặt nổi trội sau:

1.1. Đầu tư hạ tầng CNTT cho Thư viện:

Từ năm 2002 đến nay, Thư viện đã được đầu tư tương đối đầy đủ các trang thiết bị hiện đại để ứng dụng CNTT trong các hoạt động tác nghiệp của Thư viện và phục vụ tra cứu thông tin của bạn đọc, các thiết bị bao gồm:

- + 2 máy chủ
- + 52 máy tính và các thiết bị ngoại vi

²² ThS. Giám đốc Trung tâm Thông tin – Thư viện, ĐH Ngoại thương HN

- + 1 máy in Barcode Blaster
- + 4 máy đọc mã vạch
- + 1 máy in mạng HP laser JET 4200
- + 1 máy in màu HP Deskjet 1180C
- + 1 máy Scanner màu HP scanjet 7450C
- + 1 máy photo Gestetner DSM 616

1.2. Hệ thống mạng thông tin và phần mềm quản lý Thư viện:

Đề ứng dụng CNTT trong việc quản lý và tổ chức hoạt động thư viện, từ năm 2002 Thư viện đã được lắp đặt hệ thống mạng LAN kết nối giữa Trung tâm Thông tin – Thư viện và các phòng ban khác trong trường, đồng thời được nối mạng Internet để có thể tra cứu và tìm tin online; được đầu tư phần mềm quản lý Thư viện điện tử của Công ty Máy tính truyền thông CMC: Ilib Version 3.6 – Phần mềm này cho phép Thư viện thực hiện triệt để các chức năng quản lý của mình, cụ thể: theo dõi việc bổ sung tài liệu; cập nhật và lưu dữ thông tin; tổ chức biên mục tự động; cung cấp khả năng tra cứu tại chỗ hay từ xa của bạn đọc; quản lý việc mượn/ trả tài liệu của bạn đọc; quản lý kho; tạo ra các sản phẩm thông tin (mục lục, thư mục Giới thiệu sách, các loại báo cáo...); Đặc biệt là cho phép trao đổi thông tin với các hệ thống khác...

1.3. Phát triển nguồn lực thông tin điện tử:

Ả nguồn lực thông tin điện tử là một bộ phận quan trọng không thể thiếu của Thư viện hiện đại, nó bao gồm các CSDL thư mục sách, CSDL điện tử, sách báo điện tử, phim ảnh được số hóa... ả nguồn lực thông tin điện tử của Thư viện Trường ĐH ả goại Thương hiện có:

+ **CSDL thư mục sách (CSDL tự tạo lập):** đây là loại CSDL rất quan trọng phản ánh nguồn lực thông tin truyền thống (sách, báo và tài liệu) của Thư viện, làm cơ sở để thực hiện tự động hóa các hoạt động Thư viện: xây dựng hệ thống mục lục điện tử; biên soạn thư mục giới thiệu sách; phục vụ tra cứu thông tin; trao đổi thông tin thư mục...

- ả ăm 2003, thực hiện Đề án “**Xây dựng CSDL Thư viện**“, Thư viện đã tổ chức hồi cố toàn bộ kho sách, báo trong TV; Tất cả tài liệu đều được quản lý bằng mã vạch; được xử lý thông tin và nhập dữ liệu vào máy tính. Hiện nay Thư viện đã

tạo lập được **5 CSDL tài liệu** (tổng cộng trên 20.000 biểu ghi tương đương trên 50.000 tài liệu hiện có trong Thư viện), bao gồm:

- + CSDL sách tiếng Việt
- + CSDL sách ngoại văn (Anh, Pháp, ả hạt, Trung, ả ga)
- + CSDL từ điển
- + CSDL luận án, đề tài ả CKH
- + CSDL báo và tạp chí lưu (Thư viện có 250 loại báo, tạp chí)
- + **CSDL điện tử (CSDL khai thác trên mạng, CD và DVD):**

ả ả 2004, Thư viện được đầu tư 4 hạng mục CSDL khai thác trên mạng của 2 công ty: Igroup (Asia Pacific) Limited (Hồng Kông) và EBSCO Publishing (Úc) bao gồm:

- (i) *lexis – nexis academic online*
- (ii) *proquest abi/inform global*
- (iii) *emerald management fulltext*
- (iv) *business source premier*

- *Đĩa CD và DVD backup dữ liệu: 363 đĩa*

ả ả 2005, Thư viện tiếp tục được đầu tư: **02 CSDL online:**

- (i) *Proquest ABI/Inform complete*
- (ii) *Emerald Management Fulltext*

- *Đĩa CD và DVD backup dữ liệu: 315 đĩa*

Hiện tại, tham gia chương trình FTUTRIP - Dự án GĐĐH 2 thư viện được đầu tư CSDL **Business & Company Resource Center (BCRC)** - một cơ sở dữ liệu gồm trên 5.000 tên báo và tạp chí tập hợp các thông tin về kinh doanh trên toàn cầu (Thời gian thuê bao 03 năm).

1.4. Hoạt động phục vụ thông tin - tư liệu

Từ năm 2002 đến nay, với việc ứng Cử TT, hoạt động phục vụ thông tin - tư liệu đã được đổi mới rõ rệt. Hoạt động xử lý thông tin tài liệu được áp dụng theo đúng chuẩn nghiệp vụ quốc tế như áp dụng bảng Phân loại Dewey để phân loại tài liệu, biên mục tài liệu theo chuẩn MARC21, dịch vụ tra cứu trực tuyến (OPAC). Thư viện đã xây dựng được một hệ thống tra cứu hiện đại (gồm 20.000 biểu ghi

thư mục).Việc quản lý bạn đọc và quản lý lưu thông tài liệu được thực hiện bằng phần mềm quản lý Thư viện điện tử và hệ thống mã vạch.

Thư viện đã tổ chức các hình thức cung cấp thông tin sau:

- Phòng đọc Tổng hợp: Phục vụ tài liệu chuyên khảo, tham khảo, luận án, luận văn, đề tài nghiên cứu khoa học,...

- Phòng đọc Tài liệu nội sinh: luận án, luận văn, đề tài ả CKH,...

- Phòng đọc Báo - tạp chí

- Phòng Mượn: phục vụ cho mượn giáo trình, các tài liệu tham khảo, chuyên khảo, từ điển...

- Phòng đọc đa chức năng: Phục vụ khai thác thông tin trên mạng, khai thác các CSDL online, CSDL CD-ROM.

ả goài việc phục vụ tra cứu thông tin trên mạng, Thư viện còn in thư mục giới thiệu sách mới, cung cấp thông tin theo yêu cầu của học viên, giảng viên và các nhà nghiên cứu.

1.5. Xây dựng đội ngũ cán bộ:

Để đáp ứng với yêu cầu đổi mới của thư viện, những năm gần đây ả hà trường đã rất chú trọng xây dựng đội ngũ cán bộ thư viện, cụ thể:

- Tuyển dụng cán bộ đúng chuyên ngành Thư viện – Thông tin (hiện tại Thư viện có 14 cán bộ)

- Tạo điều kiện cho CBTV tham gia các khóa học, các lớp bồi dưỡng về nghiệp vụ, tin học, quản lý Thư viện điện tử...do ả hà trường, TVQG, Liên hiệp Thư viện các Trường Đại học tổ chức.

Trong dự án QIG C, Thư viện được cử một cán bộ tham gia lớp học Công nghệ thông tin, chương trình CCẢ A do Cisco – IP Mac tổ chức.

Vi vậy hầu hết cán bộ thư viện đều sử dụng thành thạo máy tính và các thiết bị hiện đại, nắm vững phần mềm quản lý Thư viện, có khả năng hướng dẫn bạn đọc tra cứu và khai thác thông tin.

2. Hướng phát triển:

Hiện tại, Thư viện đang triển khai dự án “Thư viện số” trong chương trình FTUTRIP – Dự án GDDH II “Quỹ đổi mới đào tạo và nghiên cứu” (thời gian kết thúc dự án 2011), bao gồm các hoạt động:

2.1. Nâng cấp hạ tầng CNTT cho Thư viện

- Đầu tư đường truyền tốc độ cao: leasedline do Cty ả et ả am cung cấp (tốc độ trong nước là 10Mbps, tốc độ quốc tế là 1Mbps).

- Đầu tư hệ thống máy chủ cho Thư viện Số (02 máy Lib Database server, 02 máy Lib Application Server và các thiết bị khác) nhằm mục đích:

+ ả ảng cấp và hoàn thiện hệ thống mạng thông tin đáp ứng nhu cầu sử dụng của thư viện điện tử: để vận hành các phần mềm giải pháp quản trị thư viện tích hợp, thư viện số; lưu trữ tài liệu số; quản lý dữ liệu online/offline; quản trị phòng đọc Multimedia;

+ Xây dựng hạ tầng cơ sở CẢ TT đủ năng lực, tổ chức hệ thống dịch vụ cung cấp thông tin ổn định giúp cán bộ giảng dạy, nghiên cứu khoa học có thể thường xuyên truy cập mạng thông tin ĐHẢ T, mọi sinh viên được sử dụng mạng thông tin tại trường với chi phí thấp; nâng cao chất lượng dịch vụ trên mạng: truy cập internet, email, truyền số liệu, tìm kiếm thông tin;

+ Thiết lập mạng ảo sẵn sàng hỗ trợ cho đào tạo trực tuyến; kết nối với Thư viện ĐHẢ T cơ sở 2 tại TP. HCM và các trường đại học khác để chia sẻ, trao đổi nguồn lực thông tin phục vụ cho công tác đào tạo và ả CKH của ả hà trường.

Để đáp ứng các yêu cầu trên, hệ thống máy chủ thư viện số được trang bị phải bao gồm các máy chủ đời mới, cấu hình mạnh, dung lượng lớn, đảm bảo hạ tầng kỹ thuật tại thư viện có thể lưu trữ tới trên 100.000 tài liệu, quản lý và cung cấp nội dung trực tuyến cho ít nhất 1000 người dùng truy cập đồng thời.

2.2. Đầu tư thiết bị xây dựng Phòng đọc Multimedia và Phòng đọc mở

Phòng đọc multimedia

Việc xây dựng phòng đọc multimedia tại Thư viện trường Đại học ả goại thương là rất cần thiết vì một số lý do như sau:

- Với sự phát triển mạnh mẽ của công nghệ thông tin, nguồn lực thông tin trong thư viện không đơn thuần chỉ là các tài liệu in ấn mà còn bao gồm các tài liệu dạng số hóa (các CSDL điện tử, CD-Rom, băng từ, đĩa hình, tài liệu số hóa...). Việc xây dựng phòng đọc Multimedia giúp người đọc tra cứu và khai thác các tài liệu dạng số hóa, tạo điều kiện cho người học tiếp cận với nguồn tư liệu tri thức bằng nhiều hình thức khác nhau, từ đó nâng cao hiệu quả tìm kiếm và khai thác thông tin.

- Phòng đọc multimedia là công cụ đắc lực hỗ trợ phương thức đào tạo trực tuyến (e-learning) thông qua cung cấp các tư liệu học tập, bài giảng, giáo trình điện

tử cho người học; trao đổi, chia sẻ nguồn lực thông tin, tài liệu với thư viện ĐH T cơ sở 2 tại TP. HCM, trung tâm thông tin - thư viện các trường đại học trong nước, khu vực và trên thế giới để mở rộng thêm nguồn thông tin phục vụ sự phát triển của nhà trường.

Yêu cầu chung đối với phòng đọc multimedia là một phòng đọc với quy mô 50 chỗ ngồi, có trang thiết bị hiện đại (máy trạm tra cứu, máy nghiệp vụ, máy chiếu, màn chiếu, Microphone & Headphone, máy laptop...), có nguồn tư liệu đa dạng, phong phú (CSDL online, tài liệu số hóa, CD-Rom...), có Angten thu vệ tinh để có thể khai thác thông tin trên 14 kênh... phục vụ cho các ngành đào tạo chủ chốt của nhà trường, đặc biệt là hỗ trợ đặc lực cho 5 chuyên ngành đào tạo ngoại ngữ của nhà trường như Tiếng Anh Thương mại, Tiếng ả hật Thương mại, Tiếng Trung Thương mại và Tiếng Pháp Thương mại, Tiếng ả ga Thương mại.

Phòng đọc mở

Hiện nay, hầu hết các Thư viện tiên tiến trên thế giới đều tổ chức phục vụ người đọc theo hình thức Thư viện Mở (open Library) - bạn đọc trực tiếp vào kho để chọn lựa tài liệu theo nhu cầu tham khảo và nghiên cứu của mình. Kho sách được sắp xếp theo sự phân chia các ngành khoa học và việc quản lý kho tài liệu này được hỗ trợ bởi hệ thống thiết bị an ninh.

Với hình thức phục vụ Phòng đọc Mở, cán bộ, giáo viên và sinh viên trường Đại học ả goại thương có điều kiện được trực tiếp tiếp cận kho tài nguyên của Thư viện, từ đó có thể mở rộng phạm vi tìm kiếm thông tin và nảy sinh các nhu cầu mới, đáp ứng tốt nhất cho việc học tập và nghiên cứu của mình.

Yêu cầu đối với phòng đọc mở là một phòng đọc với quy mô 100 chỗ ngồi, quản lý và phục vụ trên 15.000 tài liệu được sắp xếp theo sự phân chia của các ngành khoa học. Việc quản lý bạn đọc và giám sát tài sản tại phòng đọc mở được thực hiện thông qua *hệ thống thiết bị an ninh* thư viện: cổng từ 2 cánh (2 bộ) hỗ trợ cả công nghệ RFID và công nghệ barcode, hệ thống Camera quan sát, Tivi phẳng 29-inch, RFID system, mã vạch...

2.3. Tổ chức số hóa tài liệu

Mục đích của việc tổ chức số hóa tài liệu

- Đa dạng hóa các loại hình tài liệu, bổ sung một nguồn tài liệu mới, dưới hình thức các tư liệu trực tuyến, đĩa CD. Đây cũng là một giải pháp nhằm giảm tải các kho chứa tài liệu - một vấn đề khó khăn hiện nay của thư viện ĐH T.

- Bổ sung một kênh phân phối tư liệu học tập, kiến thức theo mô hình mới (mô hình tự phục vụ). Tạo điều kiện để người đọc có thể truy cập khai thác các nguồn tư liệu học vấn tại giảng đường hoặc bất cứ đâu có đường Internet, trực tiếp phục vụ cho công tác giảng dạy và kích thích giáo viên, sinh viên đổi mới phương pháp dạy và học.

- Lập một hạ tầng mạng thông tin đủ mạnh, sẵn sàng kết nối và chia sẻ tư liệu học tập, nghiên cứu với Thư viện Trường Đại học ả goại thương tại TP. HCM, với Liên hiệp Thư viện các trường đại học nhằm hội tụ các nguồn thông tin tri thức hỗ trợ cho hoạt động nghiên cứu khoa học và đào tạo của ả hà trường, đồng thời tạo ra những điều kiện mới trong việc trực tiếp đưa ứng dụng Cả TT phục vụ công tác giảng dạy trên lớp và đào tạo từ xa (e-learning).

Yêu cầu chung của việc tổ chức số hóa tài liệu

- Hệ quản trị CSDL cần được xây dựng trên cơ sở công nghệ quản lý kiến thức, tuân thủ các chuẩn kỹ thuật về thư viện và e-Learning;

- Hệ thống có khả năng mở rộng và kết nối với các thư viện điện tử và hệ thống máy chủ đào tạo từ xa của ĐHả T cơ sở 2 và các trường Đại học khác trên toàn quốc;

- 5000 đầu sách được số hóa (trong đó có 50 giáo trình phục vụ cho các ngành đào tạo chủ chốt của nhà trường), các tài liệu này được lưu trong CSDL các giáo trình và tài liệu điện tử, được cài đặt trên máy chủ của Trung tâm thông tin - Thư viện, đặc biệt là các phòng khai thác mạng, Phòng Đọc Multimedii đảm bảo cung cấp nội dung trực tuyến cho ít nhất 1000 người dùng truy cập đồng thời, hoặc có thể kết xuất ra đĩa CD-ROM để sử dụng cho các máy tính cá nhân.

Nội dung hoạt động

- Mua sắm máy móc, trang thiết bị, phần mềm giải pháp quản trị CSDL số để tổ chức số hóa tài liệu, xây dựng CSDL các giáo trình điện tử, bài giảng điện tử, tài liệu điện tử.

- Mua bản quyền 50 giáo trình các môn học chuyên ngành đào tạo của ả hà trường: Kinh tế và kinh doanh quốc tế, quản trị kinh doanh, Cả TT, thương mại điện tử, tài chính ngân hàng, luật thương mại quốc tế... để xây dựng các giáo trình điện tử.

2.4. Đào tạo và bồi dưỡng đội ngũ cán bộ thư viện

Hiện nay, do tính chất đa dạng và phong phú của thông tin; do những đòi hỏi cao về phạm vi bao quát của nguồn tin; do tính chất phức tạp của nhu cầu thông tin và số lượng người dùng tin ngày càng lớn, đòi hỏi đội ngũ cán bộ thư viện chuyên nghiệp phải có trình độ cao về quản lý, về kỹ năng tổng hợp, xử lý, bao gói và cung cấp thông tin, đặc biệt là phải thành thạo ngoại ngữ. Vì vậy, trong Dự án “Thư viện số” tham gia chương trình FTUTRIP, vấn đề đào tạo và bồi dưỡng cho đội ngũ cán bộ thư viện là một trong những nhiệm vụ trọng tâm nhằm nâng cao năng lực quản lý, trình độ chuyên môn, kỹ năng CNTT, ngoại ngữ để có thể đáp ứng tốt nhất yêu cầu phục vụ công tác nghiên cứu, giảng dạy và học tập của thầy và trò ĐHT.

Nội dung đào tạo

- Đào tạo cơ bản cho 03 CBTV để lấy bằng Thạc sĩ chuyên ngành Thông tin Thư viện

- Đào tạo nâng cao kỹ năng CNTT cho 02 CBTV, đặc biệt những vấn đề xây dựng và phát triển nguồn lực thông tin, xử lý và bao gói thông tin, cung cấp, chuyển giao thông tin, phân tích hệ thống thông tin, qui trình số hóa tài liệu.

- Đào tạo cho toàn bộ CBTV về sử dụng phần mềm quản lý Thư viện Số...

- Đào tạo cho 01 CBTV có trình độ Cử nhân ngoại ngữ (ngoại ngữ chuyên ngành)

- Cử 01 CBTV đi khảo sát học tập kinh nghiệm quản lý và tổ chức các mô hình Thư viện tiên tiến ở nước ngoài (Mỹ).

Sau khi hoàn thành dự án, Thư viện Đại học ả ngoại thương sẽ được đổi mới toàn diện từ phương thức tổ chức quản lý và cung cấp các dịch vụ thông tin; nâng cao khả năng truy cập thông tin phục vụ cho học tập, giảng dạy và nghiên cứu của cán bộ, giảng viên và sinh viên, đồng thời tạo ra những điều kiện mới trực tiếp đưa ứng dụng CNTT phục vụ cho việc đổi mới và nâng cao chất lượng đào tạo, đặc biệt là đào tạo theo học chế tín và đào tạo trực tuyến (e-learning) thông qua việc xây dựng và phát triển nguồn tài nguyên số.